

## ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 378[091.5+046–021.68]:33

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/173-9>**Євсєєва Г. П.**

доктор наук з державного управління,  
проректор з навчально-виховної роботи,  
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9207-6333>

**Лисенко Г. І.**

кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства,  
документознавства та інформаційної діяльності,  
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6216-5025>

**Волкова С. П.**

старший викладач кафедри українознавства,  
документознавства та інформаційної діяльності,  
ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0829-5627>

**Yevseieva Galyna, Lysenko Galyna, Volkova Svitlana**

State Higher Education Establishment  
“Prydniprov’ska State Academy of Civil Engineering and Architecture”

### МІСЦЕ КУРСУ «СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ» В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ

*У статті обґрунтовується важливість належної організації професійно-педагогічної підготовки здобувачів ступеня докторів філософії (зокрема, економічного профілю) як майбутніх науково-педагогічних працівників високої кваліфікації; визначається роль і місце курсу «Сучасні освітні технології» в системі професійної підготовки докторів філософії економічного профілю. Система професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економічних дисциплін повинна передбачати використання сучасних форм, методів і засобів навчання, а також новітніх педагогічних технологій, диференціацію та індивідуалізацію професійної підготовки майбутніх докторів філософії, впровадження інноваційних програм у практику педагогічної підготовки потенційних викладачів сучасних закладів вищої освіти.*

**Ключові слова:** професійна підготовка, сучасні освітні технології, науково-педагогічний працівник, здобувач ступеня доктора філософії, економічні дисципліни.

### PLACE OF THE COURSE "MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES" IN THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF DOCTORS OF PHILOSOPHY OF ECONOMIC PROFILE

*The article substantiates the importance of proper organization of professional and pedagogical training of candidates for the degree of Doctor of Philosophy (in particular, economic profile) as future scientific and pedagogical workers of high qualification; it is also determined the role and place of the course “Modern educational technologies” in the system of professional training of doctors of philosophy of economic profile. In order to understand the peculiarities of scientific and pedagogical activities in the educational program of PhD students it should be normatively provided educational components aimed at providing theoretical and practical training of future scientific and pedagogical workers (by the way, as required by the National Agency for Quality Assurance in Higher Education). Analysis of postgraduate curricula suggests that in most of the analyzed institutions, educational programs for doctors of philosophy contain educational components of both theoretical and practical orientation, which is also confirmed by the availability of educational and methodological literature aimed at organizing pedagogical training of future teachers. In general, an integral part of the training of future doctors of philosophy in higher education is the formation of their professional and pedagogical competence, as well as methodological culture, which involves the possession of methodological knowledge (theoretical, methodological, subject methodology, methodology of knowledge of the relevant field of science). Thus, the system of professional and pedagogical training of future teachers of economic disciplines should include the use of modern*

*forms, methods and teaching aids, as well as the latest pedagogical technologies, differentiation and individualization of professional training of future doctors of philosophy, implementation of innovative programs into pedagogical training of potential teachers.*

**Keywords:** professional training, modern educational technologies, scientific and pedagogical worker, candidate of Doctor of Philosophy, economic disciplines.

**JEL classification:** I21, I23, I29

**Постановка проблеми.** Згідно зі ст.5 ЗУ «Про вищу освіту», освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, **оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності** (виділення наше – Г.Л.), а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення. Серед визначених завдань підготовки майбутніх докторів філософії важливе місце посідає їх підготовка до науково-педагогічної діяльності, зокрема набуття ними професійно-педагогічної компетентності, яка дозволяє викладачам успішно виконувати свої професійні обов'язки. Отже, від ефективної організації навчального процесу на освітньо-науковому рівні ВО залежить результативність становлення здобувача ступеня доктора філософії як майбутнього науково-педагогічного працівника високої кваліфікації.

Аналіз останніх наукових досліджень з досліджуваної проблеми. Освітні реалії сучасності вимагають застосовувати компетентнісний підхід до підготовки фахівців з вищою освітою, що, в свою чергу, посилює вимоги до формування педагогічної компетентності майбутніх викладачів вищої школи. Нагальну потребу починати формування професійно-педагогічної компетентності викладача вищої школи (саме непедагогічного профілю) ще з магістратури доводить ряд вітчизняних науковців: Світлана Сисоєва [12], Наталія Мачинська [5], Світлана Якубовська [14]. Також варто відзначити доцільність навчального посібника Тамари Поясок, спрямованого на психолого-педагогічну підготовку фахівців фінансово-економічного профілю. Авторка посібника переконливо аргументує роль психолого-педагогічних дисциплін у професійному формуванні майбутніх фахівців в сфері економіки і фінансів, а саме: оволодіння психолого-педагогічними знаннями сприятиме формуванню позитивної «Я-концепції» та психолого-педагогічної компетентності майбутніх економістів і фінансистів, їх прагненню до самовдосконалення, особистісної і професійної реалізації [8, с. 7]. На думку Ірини Олійник, авторки посібника з педагогічної практики для аспірантів педагогічних спеціальностей, саме практика виконує системоутворюючу роль у професійній підготовці кадрів вищої кваліфікації для закладів вищої освіти, тому необхідно її належним чином організувати після успішного опанування теоретичних дисциплін педагогічного напрямку [6].

Зважаючи на відсутність досліджень, які чітко визначають теоретичні і практичні шляхи педагогічної підготовки докторів філософії економічного профілю (як потенційних науково-педагогічних працівників у майбутньому), вважаємо за доцільне присвятити означеній проблемі дану статтю.

**Мета статті** – обґрунтувати важливість належної організації професійно-педагогічної підготовки здобу-

вачів ступеня докторів філософії (зокрема, економічного профілю) як майбутніх науково-педагогічних працівників високої кваліфікації; визначити роль і місце курсу «Сучасні освітні технології» в системі професійної підготовки докторів філософії економічного профілю.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** Згідно з постановою Кабінету міністрів України № 261 від 23.03.2016 р. «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук» на аспіранта впродовж періоду навчання покладається зобов'язання «виконати всі вимоги освітньо-наукової програми, зокрема здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності...» [11]. Тобто, сучасна аспірантура нормативно визначається місцем підготовки науково-педагогічних кадрів високої кваліфікації, тому освітньо-наукова програма їх підготовки має містити рівнозначні компоненти для організації їх подальшої як наукової, так і педагогічної діяльності у гармонійному поєднанні.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту», науково-педагогічні працівники – це особи, які за основним місцем роботи у закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність (ст. 53) [9]. Як бачимо, серед завдань здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії набуття ним педагогічної компетентності посідає останнє місце у переліку, у той час як серед завдань науково-педагогічних працівників саме педагогічна діяльність передує науковій і науково-технічній.

Взагалі, науково-педагогічна робота у сучасних закладах вищої освіти в багатьох аспектах має свою специфіку та передбачає розв'язання важливих завдань, а саме: 1) організація фахової підготовки студентської молоді у відповідності із стандартами вищої освіти; 2) забезпечення наукових досліджень різного типу згідно з планами закладу освіти; 3) підготовка кадрів вищої кваліфікації; 4) впровадження результатів науково-дослідної роботи в теорію і практику педагогічного процесу у вищій школі; 5) залучення студентів до науково-дослідної роботи. На думку дослідників, професіоналізм діяльності викладача ЗВО передбачає, серед іншого, оптимальне поєднання суто педагогічної діяльності з науково-дослідною та навчально-методичною роботою [2].

Якщо науково-дослідна діяльність викладачів спрямовує їх творчий пошук на розробку нових теоретичних концепцій, то навчально-методична робота спрямована на розробку, вивчення та упровадження ефективних методик і освітніх технологій в педагогічний процес конкретного закладу вищої освіти. Взагалі, наукова й педагогічна діяльність – це різні види діяльності, що простежується у визначеннях: наукова діяльність – спеціалізована діяльність, орієнтована на

здобуття нового знання; педагогічна діяльність – спеціалізована діяльність із передачі знання. Одні науковці вважають, що лише поєднання наукової і педагогічної діяльності для викладача вищої школи є продуктивним: завдання, поставлені перед ЗВО, можна виконувати, якщо викладачі є одночасно й висококваліфікованими вченими, і педагогами [2]. Інші вважають, що провідною для викладача є саме педагогічна діяльність, і всі інші види викладацької роботи інтегруються і проявляються в ній, але комбінації поєднання здібностей викладача до суто педагогічної чи/та науково-дослідної діяльності можуть варіюватися.

Ефективна реалізація викладачем вищої школи покладених на нього педагогічних завдань обумовлюється специфікою його науково-педагогічної діяльності та залежить від виконання ним ряду функцій: пізнавальної, проєктувально-конструктивної, організаторсько-практичної, комунікативної, діагностичної, естетичної, рефлексивної та ін. З метою усвідомлення особливостей здійснення науково-педагогічної діяльності в освітній програмі здобувачів ступеня докторів філософії мають бути нормативно передбачені освітні компоненти, спрямовані на забезпечення теоретичної і практичної підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників (до речі, як того вимагає Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти).

Задля з'ясування ступеню забезпечення педагогічної складової підготовки докторів філософії в сучасних закладах вищої освіти України вважаємо за необхідне провести вибірковий аналіз навчальних планів аспірантури [1; 3; 4].

Отже, аналіз навчальних планів дозволяє стверджувати, що у більшості проаналізованих закладів освітньої програми підготовки докторів філософії містять освітні

компоненти як теоретичного, так і практичного спрямування, що також підтверджується наявністю навчально-методичної літератури, спрямованої на організацію педагогічної підготовки майбутніх викладачів. Так, у КНУ ім. Тараса Шевченка згідно з Положенням про асистентську педагогічну практику (від 02.03.2020 р.) аспірант/ад'юнкт допускається до проходження асистентської педагогічної практики лише за умови успішного опанування тренінгом «Сучасні освітні технології у вищій школі» (3 кредити ЄКТС), який є складовою частиною асистентської педагогічної практики аспірантів/ад'юнктів. У вищезгаданому Положенні чітко визначено порядок організації і проведення ПП. Так, відповідальними за планування, організаційне та науково-методичне забезпечення ПП є керівник практики та гарант відповідної ОНП. Допущенню аспіранта/ад'юнкта до проведення навчальних занять передують підготовка розгорнутого плану-конспекту, який схвалюється керівником практики. Обов'язковою умовою успішного проходження ПП зазначається ведення аспірантом/ад'юнктом журналу асистентської педагогічної практики, де фіксуються послідовність та види виконаних робіт, час та місце їх виконання, а також оцінка їх виконання керівником практики та гарантом відповідної ОНП. Для отримання позитивної оцінки результатів проходження ПП аспірант/ад'юнкт має підготувати: 1) журнал асистентської педагогічної практики; 2) звіт про проходження асистентської педагогічної практики; 3) план-конспект одного з проведених занять; 4) варіанти поточних та підсумкових контрольних заходів тощо; 5) методична розробка організації самостійної роботи студентів (включно із виховними заходами). Оцінювання ПП відбувається в два етапи: на першому етапі її оцінює науковий керівник практики (від 0 до 60 балів);

Таблиця 1

## Педагогічна практика в ОНП підготовки PhD

Заклад вищої освіти	Кількість кредитів ЄКТС, відведених на педагогічну практику	Рік проходження ПП	Зміст ПП
Київський національний університет ім. Т. Шевченка	10 кредитів (не менше 50 годин)	2-й та 3-й рік навчання, диференційований залік (упродовж року)	З 10-ти кредитів: 3 кредити ЄКТС – тренінг «Сучасні освітні технології у вищій школі», 3 кредити ЄКТС – проведення різних видів навчальних занять; 4 кредити ЄКТС – проведення методичної, організаційно-педагогічної та виховної роботи)
НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	2 кредити	3-й семестр (впродовж 2-х тижнів, але з приміткою, що може проводитися протягом семестру)	-
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	3 кредити	2-й рік навчання (4-й семестр)	атестація на засіданні кафедри
Київський національний університет будівництва та архітектури	15 кредитів	2-й рік навчання (4-й семестр)	-
Харківський національний університет будівництва та архітектури	3 кредити	3-й семестр	Диф. залік
Університет імені Альфреда Нобеля	5 кредитів	3 – 6-й семестри	-
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури	6 кредитів	5-й семестр	-

Таблиця 2

## Пререквізити педагогічної практики в ОНП підготовки PhD

ЗВО	Дисципліни	Кредити ЄКТС	Форма оцінювання
Київський національний університет ім. Т. Шевченка	Сучасні освітні технології у вищій школі (тренінг)	3 кредити	-
НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	Не виявлено в планах	-	-
Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника	Інноваційні педагогічні технології у вищій освіті та професійна етика (1-й семестр)	3 кредити (20 – лекції, 10 – практичні)	залік
Київський національний університет будівництва та архітектури	Методика викладання у вищій школі (1-й рік навчання, 2-й семестр)	3 кредити (20 – лекції, 10 – практичні)	-
Харківський національний університет будівництва та архітектури	Не виявлено в планах	-	-
Університет імені Альфреда Нобеля	Теорія і практика професійної освіти. Інноваційні педагогічні системи XXI ст.	-	-
Придніпровська державна академія будівництва та архітектури	Сучасні освітні технології (4-й сем.)	3 кредити (14 год. – лекції, 16 год. – практ., семінари)	залік

на другому – оцінювання практики відбувається під час складання заліку членами екзаменаційної комісії (від 0 до 40 балів) [7].

У загальному навчальному плані роботи аспіранта ПНУ ім. Стефаника третім напрямом (після навчальної і наукової роботи) передбачено навчально-методичну і педагогічну роботу, яка включає: по-перше, відвідування лекцій наукового керівника; по-друге, педагогічну практику; по-третє, підготовку навчально-методичних розробок. Відповідно, у звітній документації аспіранта передбачено заповнення ним таблиці інформацією щодо проходження педагогічної практики, а саме – форма, план і виконання (у годинах), оцінка; назва курсу (розділів), прочитання аспірантом студентам.

В освітньо-науковій програмі підготовки докторів філософії за спеціальністю 051 «Економіка», яка реалізується у Придніпровській державній академії будівництва та архітектури у переліку компетентностей та очікуваних результатів навчання випускника (як потенційного науково-педагогічного працівника) передбачено: СК-4 – здатність здійснювати наукову та педагогічну діяльність у закладах вищої освіти, а також науково-дослідну діяльність в наукових установах та у реальному секторі економіки; РН-7 – застосовувати інноваційні науково-педагогічні технології, формулювати зміст, цілі навчання, способи їх досягнення, форми контролю, нести відповідальність за ефективність освітнього процесу з дотриманням норм академічної етики та доброчесності.

Взагалі, невід’ємною складовою професійної підготовки майбутніх докторів філософії у закладі вищої освіти є формування їхньої професійно-педагогічної компетентності, а також методологічної культури, що передбачає володіння методологічними знаннями (теоретичними, методичними, методології навчального предмета, методології пізнання відповідної галузі наук) [12].

Майбутні доктори філософії зможуть професійно виконувати функції науково-педагогічних працівників у закладах вищої освіти за умови ефективної організації їх теоретичної та практичної педагогічної

підготовки, яка може бути реалізована через навчальний курс «Сучасні освітні технології» та методично правильно сплановану і проведену педагогічну практику. Як стверджують фахівці педагогічної галузі, для формування педагогічної компетентності майбутніх докторів філософії необхідно долучити методологію педагогічної науки, використати сучасні надбання теорії та практики з обов’язковим включенням сучасних освітніх технологій, з якими здобувачі мають можливість ознайомитися в процесі оволодіння вищезазначеним курсом [13].

Місце курсу «Сучасні освітні технології» в системі професійної підготовки докторів філософії як потенційних науково-педагогічних працівників, беззаперечно, є дуже важливим, оскільки дисципліна належить до циклу дослідницької та академічної підготовки та є нормативною. Предметом вивчення курсу виступають сучасні освітні технології, які характеризують загальну стратегію розвитку освіти України та сприяють удосконаленню, трансформації і комплексному оновленню традиційного педагогічного процесу у вищій школі.

**Мета дисципліни** – формування у здобувачів вищої освіти знань про дидактичні особливості різноманітних сучасних освітніх технологій та вмінь їх застосовувати в контексті реалізації нової парадигми вищої освіти (а саме – студентоцентрованого навчання). Відповідно до мети завданнями дисципліни є: оволодіння здобувачами ВО педагогічними знаннями, вміннями, формування відповідних професійно-педагогічних компетентностей; розвиток педагогічного мислення, педагогічних здібностей, педагогічної творчості; виховання професійно-значущих якостей, педагогічної моральності, психолого-педагогічної культури здобувачів вищої освіти.

В основу розробки програми курсу та її запровадження покладено компетентнісний, інтегративний та технологічний підходи, які дозволяють: по-перше, започаткувати формування професійно-педагогічної компетентності у майбутніх докторів філософії економічного профілю; по-друге, сформулювати у них цілісну систему



знань з основ педагогіки вищої школи та, по-третє, забезпечити оволодіння майбутніми викладачами економічних дисциплін сучасними педагогічними технологіями.

За умови успішного оволодіння теоретичним курсом «Сучасні освітні технології» в період проходження запланованої та ретельно організованої науково-педагогічної практики майбутні доктори філософії навчатимуться обирати потрібну педагогічну технологію з числа існуючих згідно з поставленими цілями навчально-виховного процесу; отримають досвід планування структури сучасного заняття у вищій школі (лекційного / практичного / семінарського); спробують використати як традиційні, так і інноваційні методи викладання навчального матеріалу з метою забезпечення розвитку творчої особистості студентів.

**Висновки.** Таким чином, система професійно-педагогічної підготовки майбутніх викладачів економічних дисциплін повинна передбачати використання сучасних форм, методів і засобів навчання, а також новітніх педагогічних технологій, диференціацію та індивідуалізацію професійної підготовки майбутніх докторів філософії, впровадження інноваційних програм у практику педагогічної підготовки потен-

ційних викладачів сучасних закладів вищої освіти. Практична підготовка, спрямована на формування та розвиток професійно-педагогічної компетентності майбутніх викладачів, сприятиме успішному впровадженню набутих у межах академічних навчальних програм знань, умінь та навичок; а також дозволить своєчасно стати на шлях професійного саморозвитку і уникнути можливих персональних деформацій професійного характеру. Водночас, варто пам'ятати, що якість навчально-виховного процесу безпосередньо пов'язана із педагогічною майстерністю викладача та рівнем відповідальності студентів та автоматично не поліпшується від використання освітніх технологій, але їх знання і вміння їх використати значно сприяють ефективності науково-педагогічної діяльності.

**Перспективами подальших наукових розробок в даному напрямі є:** розробка програми педагогічної практики для здобувачів ступеня доктора філософії як потенційних науково-педагогічних працівників (економічного напрямку); створення концептуальної моделі педагогічної підготовки докторів філософії економічного профілю відповідно до соціально-економічних умов суспільства.

#### Список використаних джерел:

1. Аспірантура та докторантура Харківського національного університету будівництва та архітектури. URL: <https://kstuca.kharkov.ua/viddil-aspiranturi-ta-doktoranturi/planuvannja-osvitnogo-procesu-ta-naukovoi-roboti> (дата звернення: 19.09.2021).
2. Бопко І.З. Особливості та проблеми наукової діяльності викладача університету. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні та психологічні науки*. 2014. № 3(72). С. 44–52.
3. Відділ аспірантури і докторантури Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. URL: <https://vad.pnu.edu.ua/індивідуальні-навчальні-плани/> (дата звернення: 19.09.2021).
4. Відділ докторантури та аспірантури Київського національного університету будівництва і архітектури. URL: [http://www.knuba.edu.ua/?page\\_id=28620](http://www.knuba.edu.ua/?page_id=28620) (дата звернення: 19.09.2021).
5. Мачинська Н.І. Педагогічна освіта магістрантів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю : монографія / за ред. С.О. Сисоєвої. Львів : ЛьвДУВС. 2013. 416 с.
6. Олійник І.В. Педагогічна практика: програма та методика реалізації : навч.-метод. посібник. Дніпро : Університет ім. А. Нобеля, 2019. 136 с.
7. Положення про асистентську педагогічну практику аспірантів/ад'юнктів Київського національного університету імені Тараса Шевченка від 2 березня 2020 р. протокол №8 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: [https://asp.knu.ua/doc/OND/Pedagogical\\_practice\\_2020.pdf](https://asp.knu.ua/doc/OND/Pedagogical_practice_2020.pdf) (дата звернення: 19.09.2021).
8. Поясок Т.Б. Основи психолого-педагогічної підготовки фахівців фінансово-економічного профілю : навч. посіб. для студ. і викл. фін-ек ВНЗ / За ред. проф. С. Сисоєвої. Київ : ПП «ЕКМО», 2003. 288 с.
9. Про вищу освіту : Закон України від 2014 р. № 1556-VII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 19.09.2021).
10. Про забезпечення володіння випускниками освітньо-наукових програм доктора філософії методологією педагогічної діяльності : Лист НАЗЯВО керівникам ЗВО від 3.09.2021 р. № 672 / Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://cutt.ly/WENWRwX>
11. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) : Постанова Кабінету міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 / Кабінет міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 19.09.2021).
12. Сисоєва С.О. Педагогічна компетентність викладача вищого навчального закладу непедагогічного профілю. *Компетентнісний підхід у сучасній університетській освіті* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГР, 2011. С. 3–11.
13. Хом'юк І.В., Хом'юк В.В. Деякі проблеми професійно-педагогічної підготовки викладачів технічних ВНЗ. *International scientific professional periodical journal «THE UNITY OF SCIENCE»*. Vienna–Austria. 2015. P. 80–83. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/14363> (дата звернення: 19.09.2021).
14. Якубовська С. Формування і розвиток особистості викладача вищого технічного навчального закладу в процесі психолого-педагогічної підготовки магістрів. *Освіта регіону. Політологія, Психологія, Комунікація*. 2011. № 3. С. 400–403. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/594> (дата звернення: 19.09.2021).

#### References:

1. Aspirantura ta doktorantura Kharkivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva ta arkhitektury [Postgraduate and doctoral studies of Kharkiv National University of Civil Engineering and Architecture]. Available at: <https://kstuca.kharkov.ua/viddil-aspiranturi-ta-doktoranturi/planuvannja-osvitnogo-procesu-ta-naukovoi-roboti> (accessed 19 September 2021).
2. Bopko I.Z. (2014) Osoblyvosti ta problemy naukovoї diialnosti vykladacha universytetu [Features and problems of scientific activity of a university lecturer]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: Pedahohichni ta psykhohohichni nauky*, no. 3(72), pp. 44–52.

3. Viddil aspirantury i doktorantury Prykarpatskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stefanyka [Department of Postgraduate and Doctoral Studies of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University]. Available at: <https://vad.pnu.edu.ua/індивідуальні-навчальні-плани/> (accessed 19 September 2021).
4. Viddil doktorantury ta aspirantury Kyivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva i arkhitektury [Department of Doctoral and Postgraduate Studies of Kyiv National University of Construction and Architecture]. Available at: [http://www.knuba.edu.ua/?page\\_id=28620](http://www.knuba.edu.ua/?page_id=28620) (accessed 19 September 2021).
5. Machynska N. I. (2013) Pedahohichna osvita mahistrantiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv nepedahohichnoho profilii: monohrafiia [Pedagogical education of undergraduates of higher educational institutions of non-pedagogical profile: monograph] / eds. Sysoievoi S.O. Lviv: LvDUVS. (in Ukrainian)
6. Oliinyk I. V. (2019) Pedahohichna praktyka: prohrama ta metodyka realizatsii: navch.-metod. Posibnyk [Pedagogical practice: program and methods of implementation: teaching method. manual]. Dnipro: Universytet im. A. Nobelia. (in Ukrainian)
7. Kyivskiy natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka (2020) Polozhennia pro asystentsku pedahohichnu praktyku aspirantiv/adiunktiv Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka vid 02.03.2020 protokol № 8 [Regulations on assistant pedagogical practice of graduate students / associate professors of Taras Shevchenko National University of Kyiv]. Available at: [https://asp.knu.ua/doc/OND/Pedagogical\\_practice\\_2020.pdf](https://asp.knu.ua/doc/OND/Pedagogical_practice_2020.pdf) (accessed 19 September 2021).
8. Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity (2021) Pro zabezpechennia volodinnia vypusknymy osvitho-naukovykh program doktora filosofii metodolohiieiu pedahohichnoi diialnosti: Lyst NAZiAVO kerivnykam ZVO vid 03.09.2021 r. № 672 [About maintenance of possession by graduates of educational and scientific programs of the doctor of philosophy of methodology of pedagogical activity]. Available at: <https://cutt.ly/WEHWRwX> (accessed 19 September 2021).
9. Poiasok T. B. (2003) Osnovy psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv finansovo-ekonomichnoho profilii: navch. posib. dlia stud. i vykl. fin-ek VNZ [Fundamentals of psychological and pedagogical training of financial and economic specialists] / eds. prof. Sysoievoi S. Kyiv: PP «EKMO». (in Ukrainian)
10. Verkhovna Rada Ukrainy (2014) Pro vyshchu osvitu: Zakon Ukrainy vid 2014 № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (accessed 19 September 2021).
11. Kabinet ministriv Ukrainy (2016) Pro zatverdzhennia Poriadku pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u vyshchyykh navchalnykh zakladakh (naukovykh ustanovakh): Postanova Kabinetu ministriv Ukrainy vid 23.03.2016 r. № 261 [On approval of the Procedure for training applicants for higher education for the degree of Doctor of Philosophy and Doctor of Science in higher educational institutions (scientific institutions): Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text> (accessed 19 September 2021).
12. Sysoieva S. O. (2011) Pedahohichna kompetentnist vykladacha vyshchoho navchalnoho zakladu nepedahohichnoho profilii. Kompetentnisnyi pidkhd u suchasni universytetskii osviti: zb. nauk. prats [Pedagogical competence of a teacher of a higher educational institution of non-pedagogical profile]. Rivne: NUVHR, pp. 3–11. (in Ukrainian)
13. Khomiuk I.V., Khomiuk V.V. (2015) Deiaki problemy profesiino-pedahohichnoi pidhotovky vykladachiv tekhnichnykh VNZ [Some problems of professional and pedagogical training of teachers of technical universities]. *International scientific professional periodical journal «THE UNITY OF SCIENCE»*. Vienna–Austria, pp. 80–83. Available at: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/14363> (accessed 19 September 2021).
14. Yakubovska S. (2011) Formuvannia i rozvytok osobystosti vykladacha vyshchoho tekhnichnoho navchalnoho zakladu v protsesi psykhologo-pedahohichnoi pidhotovky mahistriv [Formation and development of the personality of the teacher of the higher technical educational institution in the course of psychological and pedagogical preparation of masters]. *Osvita rehionu. Politolohiia, Psykholohiia. Komunikatsiia*, no. 3, pp. 400–403. Available at: URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/594> (accessed 19 September 2021).